

Ska kunna bevakas. Regeringens utredningsförslag utgör en fara för granskande krigs- och utlandsrapportering, skriver tryckfrihetsexperten Nils Funcke. Foto: Försvaret

Krigsjournalistik måste få vara fri

Ska det bli förbjudet att avslöja uppgifter om övergrepp och missgrepp som sker inom ramen för internationella militära insatser där Sverige deltar? Ska det bli brottsligt att publicera uppgifter om hemliga fångelser, tortyr och följderna för civilbefolkningen i till exempel Afghanistan?

Frågorna inställer sig vid läsningen av Spioneri och annan olovlig underrättelseverksamhet (SOU 2012:95).

Regeringens utredare vill införa två nya brott, utlandsspioneri och grovt utlandsspioneri. Som förlaga har justitierådet Ella Nyström använt bestämmelserna om spionage riktat mot Sverige.

Bestämmelserna om utlandsspionage skulle bli tillämpliga när det gäller internationella militära insatser som till exempel ISAF i Afghanistan och KFOR i Kosovo. Det spelar till skillnad mot spioneri ingen roll om vi formellt är i krig eller inte.

Precis som när det gäller spioneri riktat specifikt mot Sverige bryts det grundlagreglerade skyddet för uppgiftslämnare vid utlandsspionage. Men utöver inskränkningen av meddelarskyddet föreslås också att den så kallade brottskatalogen i yttrandefrihetsgrundlagarna TF och YGL utökas.

Det ska bli brottsligt att i syfte att gå utländsk makt eller sammanslutning, som "krigsherrar i Afghanistan", tillhanda genom att publicera uppgifter vars "uppenbarande" kan medföra "allvarligt men" för en militärinsats där Sverige deltar. Men även i de fall syftet är att bilda opinion mot eller bedriva nyhetsförmedling kring en insats ska det vara straffbart att publicera en uppgift som "rör något förhållande av hemlig natur".

Självfallet innebär det ett "allvarligt men" om uppgifter som kan riskera soldaters liv kommer i omlopp, som till exempel planerade operationer och beväpning. Sådana uppgifter förtjänar ett starkt skydd men torde redan i dag omfattas av kvalificerad sekretess.

Men även publicering av en uppgift som "medför att insatsen försvagas, exempelvis genom att en deltagare ... endast kan delta i mindre grad" ska enligt utredningen anses utgöra ett allvarligt men. Det gäller också sådant som inte direkt berör insatsen, som "uppgifter av mer övergripande och politisk art, som till exempel avser ländernas inbördes relationer eller ett framtida samarbete". Däremot ska det vara möjligt att publicera uppgifter som leder till ett "begränsat undergrävande" av insatsen. Men vad som avses med "begränsat" framgår inte.

Utredningens avvägning mellan intresset av att skydda militära insatser och att kritiskt kunna granska insatserna är ytlig. Något resonemang om hur förslaget skulle påverka nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen görs inte. Utredaren nöjer sig framt med att förklara att förslaget får "vissa negativa effekter" för yttrande- och informationsfriheten men att de får anses acceptabla.

Att utredningen tagit lätt på yttrandefrihetsintresset återspeglas också på flera andra sätt.

Enligt utredningen "är det svårt att bedöma det praktiska behovet" av nya tryck- och yttrandefrihetsbrott. Behovet brukar normalt tillmätas avgörande betydelse vid införandet av bestämmelser i synnerhet om de påverkar grundläggande rättigheter. Utredningen har inte ens gjort ett försök att uppskatta behovet.

Enligt utredningen är det "inte osannolikt att en främmande makt eller sammanslutning" skulle kunna utnyttja grundlagsskyddet för att komma över "uppgifter som omfattas av den föreslagna kriminaliseringen". Resonemanget är obegripligt när det gäller införandet av nya yttrandefrihetsbrott.

Utredningen har inte närmare övervägt om det kan vara tillräckligt att utöka och eventuellt skärpa sekretessen för vissa uppgifter för att uppnå samma mål som införandet av brottet utlandspionage med sina stränga påföljder.

Utredningen ger sken av och söker legitimitet för sina förslag genom att skriva att den "samrått med Yttrandefrihetskommittén". Något dokumenterat samråd i den bemärkelsen att Yttrandefrihetskommittén fått ge sin syn på utredningens förslag har inte skett.

Utredningen berör inte den utökning av Sveriges skyldighet att lämna rättsligt bistånd till andra länder som följer av förslaget. Med de nya brotten har andra länder rätt att förvänta sig att svenska myndigheter bland annat efterforskar och håller förhör med uppgiftslämnare i Sverige, som har lämnat uppgifter om det andra landets enheter och soldaters agerande i en internationell militär insats.

Frågan om vilka följder förslaget får när det gäller möjligheten att använda tvångsmedel, som hemlig telefonavlyssning och husrannsakan mot redaktioner, berörs inte.

Utredningens förslag utgör en fara för en granskande krigs- och utlandsrapportering. En sådan journalistik förutsätter ibland att även uppgifter som skulle kunna utgöra "allvarligt men" för insatsen eller kommande samarbete dras fram i ljuset.

NILS FUNCKE

är frilansjournalist och tryckfrihetsexpert. Han är före detta sekreterare i Yttrandefrihetskommittén och chefredaktör för Riksdag & Departement.

Publicerad 10 mar 2013 05:53

Adress till denna artikel:

<http://www.expressen.se/debatt/krigsjournalistik-maste-fa-vara-fri>